

**FORUNDERSØGELSE
OVERORDNET VISION**

Skravad Bæk - subregion N30-6

Natura 2000-område nr. 30: Lovns Bredning, Hjarbæk Fjord og Skals, Simested og Nørre Ådale samt Skravad Bæk

Figur 1. Billedet viser den fladbundede ådal med vandløb og de våde naturtyper og skrænter med enekrat. Foto: Viborg Kommune.

Viborg Kommune og Mariagerfjord Kommune, december 2021

Indhold

Projektområdet generelt	3
Oversigt.....	3
Kortlagt habitatnatur	4
§3-natur	6
Vandløb og grøfter	6
Fredninger	9
Andre forhold	9
Trusler mod områdets naturværdier.....	16
Nuværende pleje	16
Ejerstruktur.....	16
Drift og driftshistorie	18
Overordnet vision for området	20
Indledende overvejelser om de næste trin	20
Interessentundersøgelse	20
Botanisk forundersøgelse	20
Hydrologisk forundersøgelse.....	20
Relevante aktioner	20

Figur 2. Afgræssede overdrev og enekrat. Foto: Viborg Kommune.

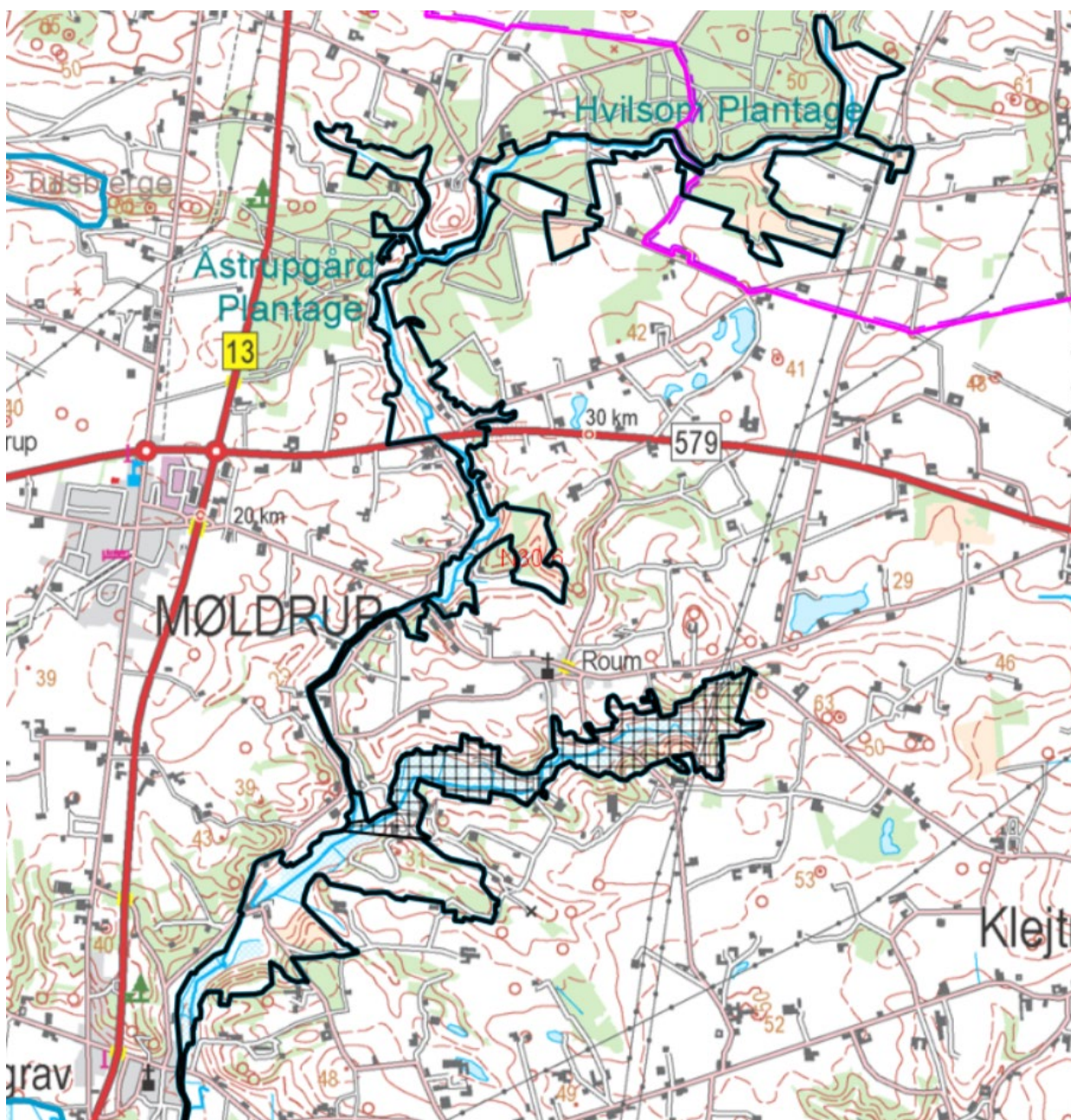
Ansvarsfraskrivelse: Oplysningerne i denne rapport afspejler kun forfatterens holdning. EU-Kommissionen er ikke ansvarlig for nogen brug af disse oplysninger.

Projektområdet generelt

Oversigt

Skravad Bæk udgør en nordlig gren af Natura 2000 område 30, og subregionen 30-6 strækker sig hen over kommunegrænsen mellem Viborg og Mariagerfjord, hvor en mindre del af sub-regionen ligger i Mariagerfjord Kommune. Oplysningerne i denne rapport er koordineret mellem de to kommuner.

Subregionen er centreret omkring ådalene langs flere vandløb. I Mariagerfjord Kommune udspringer Støttrup Bæk nordøst for Hvilson Plantage. Herfra løber bækken mod syd til Skravad i Viborg Kommune, hvor den løber ud i Skravad Bæk sammen med Højgård Bæk, der kommer fra Åstrupgård Plantage i Viborg. Fra øst ved Roum løber Lund Bæk ud i Skravad Bæk, som syd forbi Bjerregrav løber ud i Naundrup

Figur 3. Oversigtskort over subregion N30-6. Den skraverede del af subregionen er Lund Bæk.

Møllebæk. Her stopper projektområdet, men vandet løber videre ud i Skals Å, som til sidst udmunder i Hjarbæk Fjord.

Skravad Bæk er en fladbundet ådal, med stejle overdrevs- og hedeskråninger hvor der vokser sjældne rødlistede arter som kattedod, guldblomme og spæd mælkeurt, og rigkær, kildevæld og hængesæk nede i ådalen.

Subregionen er ca. 490ha, og der er udarbejdet en selvstændig visionsrapport fra delområdet Lund Bæk, der udgør ca. 110 ha af subregionen. Se oversigtskortet i Figur 3.

Viborg Kommune har i maj-juni 2021 lavet en forundersøgelse, der har vist en generel positiv indstilling blandt lodsejerne til lave et vådområdeprojekt på 64 ha langs Skravad Bæk i den sydlige del af subregionen. Der er søgt om realisering af projektet i september 2021, og der søges en tæt koordination mellem vådområdeprojektet og aktiviteterne indenfor NATUREMAN.

Kortlagt habitatnatur

Ved den seneste NOVANA-kortlægning i 2017-2018 er de hyppigste naturtyper i subregionen sure overdrev (58,2 ha) og tørre heder (34,8 ha), dernæst rigkær (21,1 ha), kildevæld (8 ha), hængesæk (14,7 ha) og enekrat (9,4 ha) og endelig er der enkelte arealer med tidvise våde enge (0,8 ha), stilkegekrat (2,4 ha) og kalkoverdrev (0,2). Der er desuden registreret nitrofile bræmmer langs dele af Skravad Bæk samt brunvandede og næringsrige søer.

Langs Skravad Bæk findes der særligt værdifulde forekomster af sure overdrev som er blandt de mest artsrige eksempler på naturtypen inden for Natura 2000-områder på landsplan. Der er bl.a. mange forekomster med rødlistede karplanter.

Størstedelen af arealerne med surt overdrev, tør hede og enekrat ligger på skrænter der støder op til ådalen. 41,1 ha surt overdrev er i høj eller god tilstand, og halvdelen af overdrevene er store arealer på mellem 1,0 - 4,3ha. 16,2 ha surt overdrev er i moderat tilstand, og 0,9 ha er i ringe tilstand. Den negative påvirkning på de sure overdrev er en for høj andel af høje græsser, urter og vedplanter samt forekomst af invasive arter på trods af at næsten 70% af overdrevene er afgræsset.

Der ligger et stort sammenhængende areal med hængesæk opstrøms Skravad Mølle, som for flere hundrede år siden har været opstemt. I de centrale dele har der udviklet sig næringsfattig og sur, tørvemosdomineret hængesæk af meget høj kvalitet med moseperlemorssommerfugl og bølgeblåfugl, som er rødlistede arter af dagsommerfugle.

De våde naturtyper rigkær, kildevæld, hængesæk og tidvis våd eng ligger nede i ådalen langs med vandløbene. 12,8 ha rigkær er i god tilstand, mens de resterende 8,2 ha er i moderat tilstand.

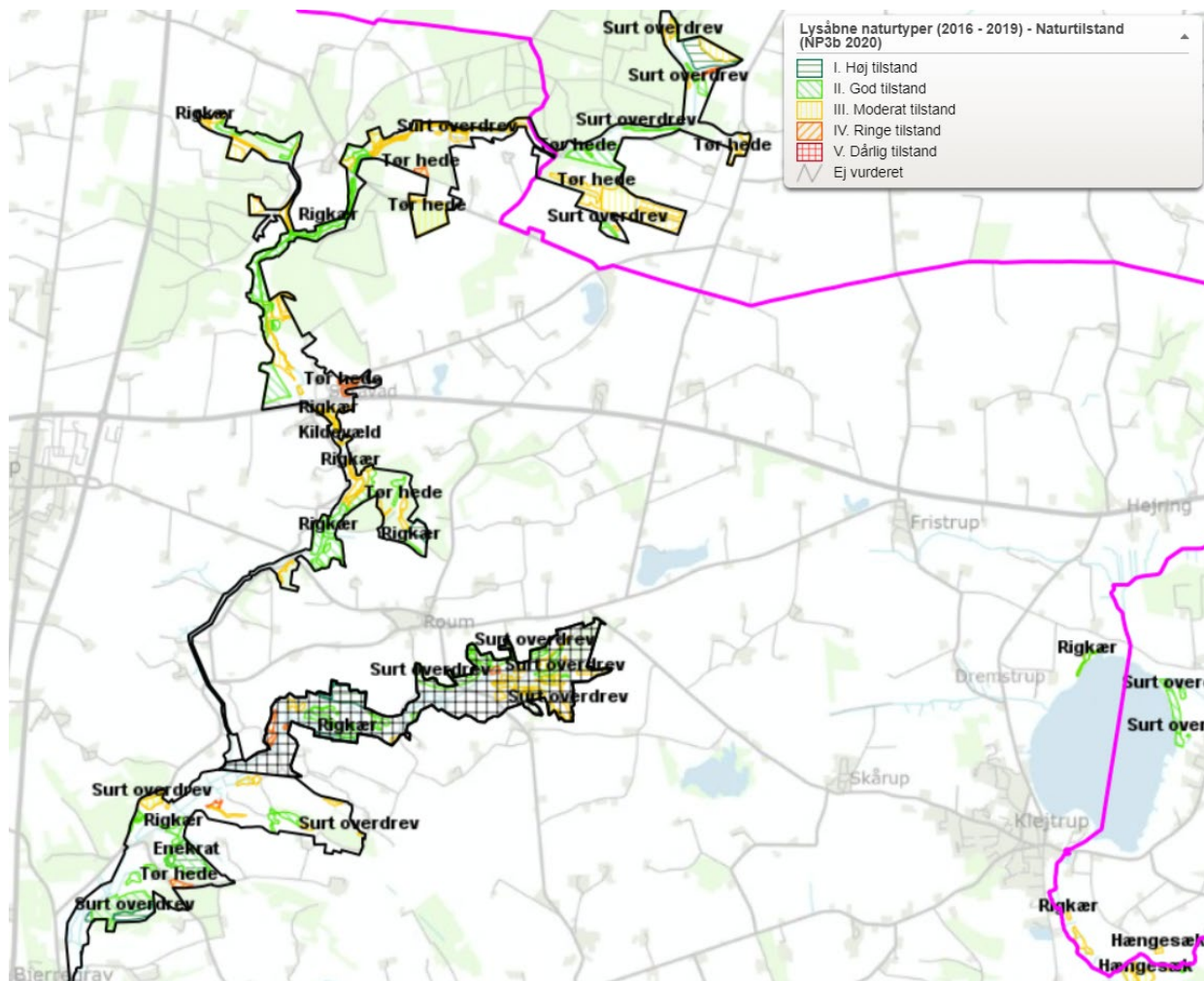
Der er 1 ha kildevæld høj og god tilstand, 5,3 ha i moderat tilstand og 1,7 ha i ringe tilstand.

For hængesæk er 9,1 ha i god tilsand, mens de resterende 5,6 ha er i moderat tilstand.

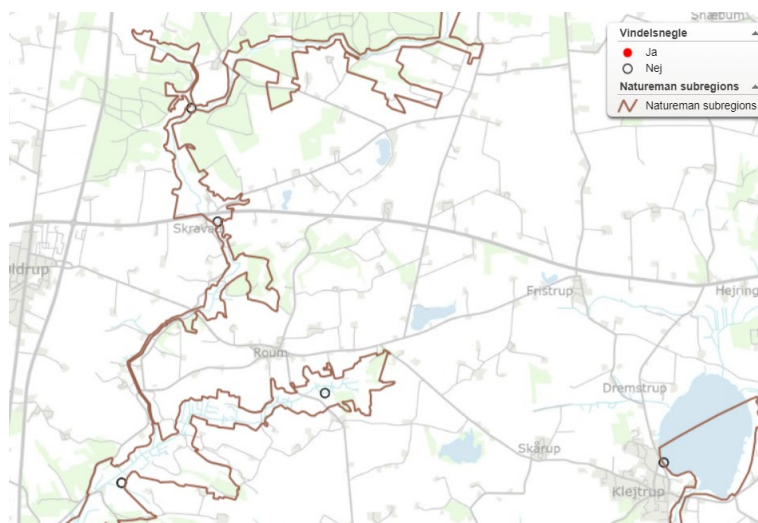
Tidvis våd eng er hovedparten på 0,7 ha i god tilstand, mens de sidste 0,1 ha er i ringe tilstand.

De dominerende negative faktorer på de våde naturtyper er i overvejende grad manglende drift og den dertilhørende høje vegetation domineret af høje urter eller græsser. Randeffecter fra naboarealer i omdrift er også et problem nogle steder, mens afvanding påvirker i mindre grad i form af perifære og ikke vedligeholdte grøfter.

Der er ikke fundet nogen fokusarter inden for subregion N30-6 i forbindelse med NOVANA overvågningen. Kildevælds, skæv- og sumpvindelsnegl er eftersøgt men ingen af de tre arter af vindelsnegle er fundet.

Figur 4: NOVANA data kortlægning 2016-2019. Kommunegrænsen er vist med pink.

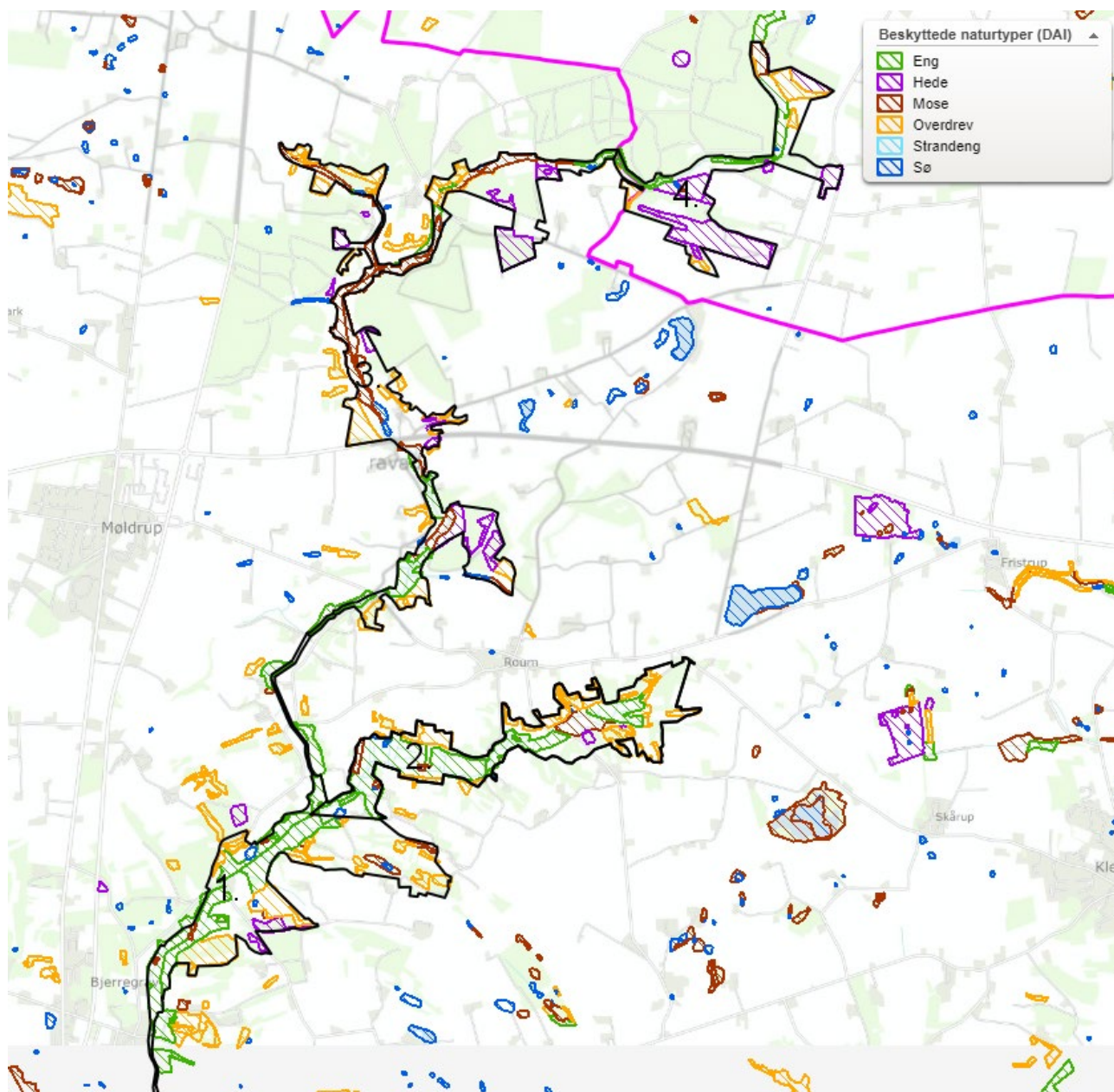

Figur 5. Fokusart Vindelsnegl (rød=art fundet, hvid/åben = art eftersøgt, men ikke fundet).

§3-natur

En stor andel af subregionen er beskyttet efter naturbeskyttelseslovens §3. Syd for Skravad er der enge langs vandløbene og overdrev og i mindre grad heder på ådalens skrænter. Nord for Skravad er der flere moser langs vandløbene, og stadig overdrev, men også en del heder på ådalens skrænter. Der er enkelte småsøer.

Der er et stort overlap mellem beskyttet og kortlagt natur i subregionen.

Figur 6. Kortet viser den beskyttede natur i subregionen.

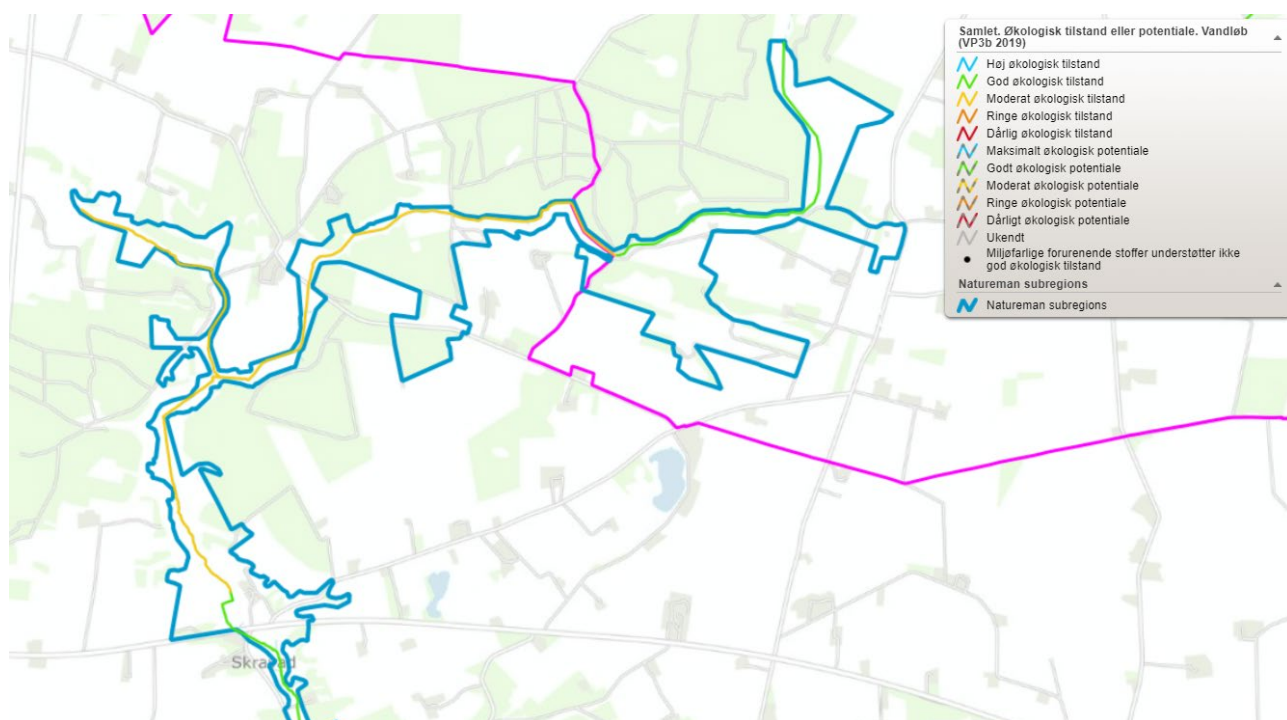
Vandløb og grøfter

Der er flere vandløb i subregionen, som er forbundet i det samme vandløbssystem. Støttrup Bæk, Højgård Bæk og Lund Bæk løber ud i Skravad Bæk, som forsætter videre i Naundrup Møllebæk.

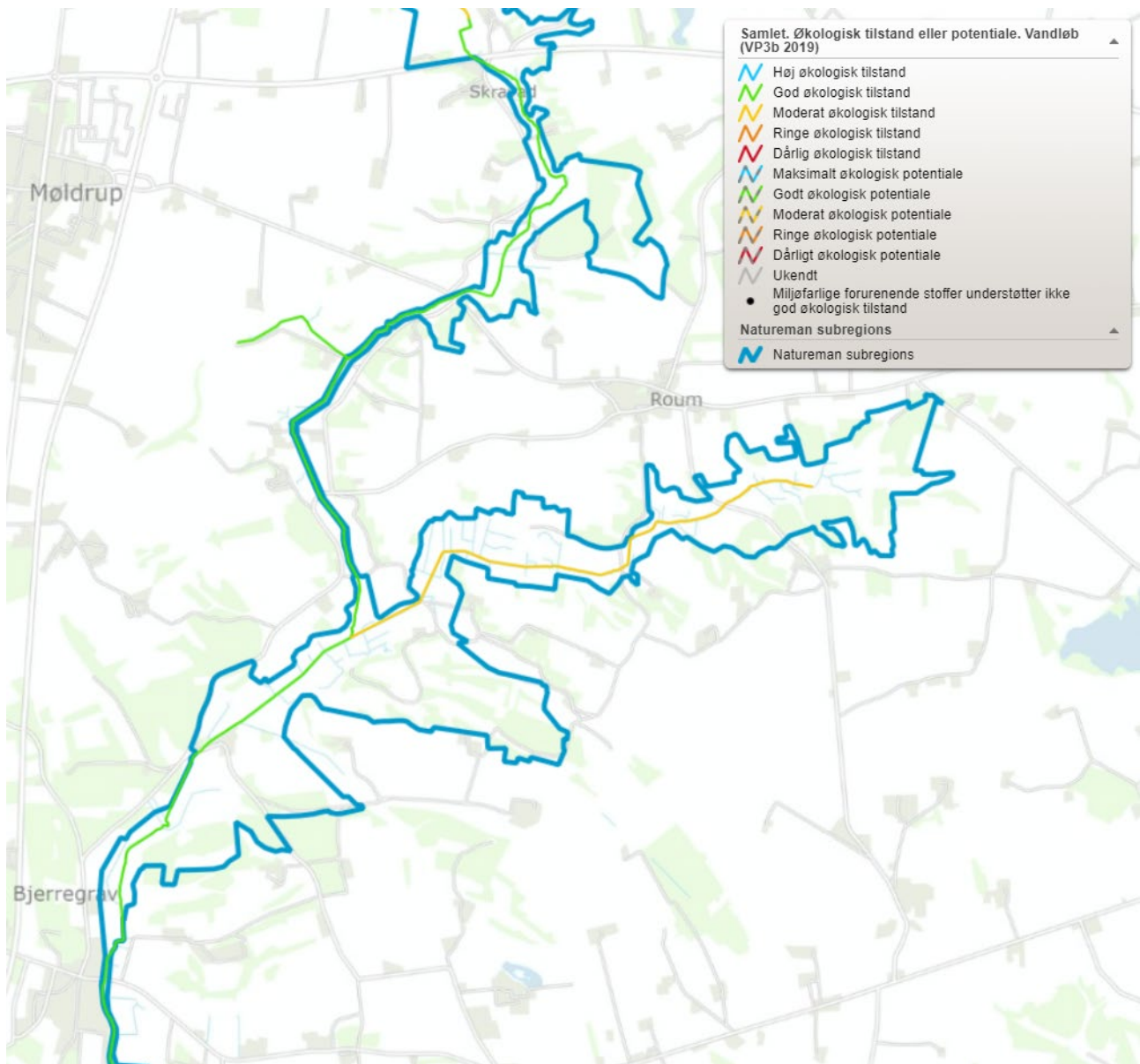
Skravad Bæk er den mest ørredproduktive strækning i Skals Å systemet, og der lever også bæklampretter.

Der er kun grøftet i mindre grad i subregionen, hovedsageligt i området hvor Lund Bæk løber ud i Skravad Bæk, hvor der sker afvanding af beskyttede engområder.

Støttrup Bæk har på strækningen i Mariagerfjord Kommune god økologisk tilstand i basisanalysen 2021-2027, mens grænsestrækningen og strækningen i Viborg Kommune er i moderat økologisk tilstand. Højgård Bæk og Lund Bæk er også i moderat økologisk tilstand, mens og Skravad Bæk er i god økologisk tilstand.

Figur 7. Kortet viser den samlede økologiske tilstand i vandløbene efter vandområdeplanerne i den nordlige del af projektområdet. Den pink streg er kommunegrænsen.

Figur 8. Kortet viser den samlede økologiske tilstand i vandløbene efter vandområdeplanerne i den sydlige del af projektområdet.

Fredninger

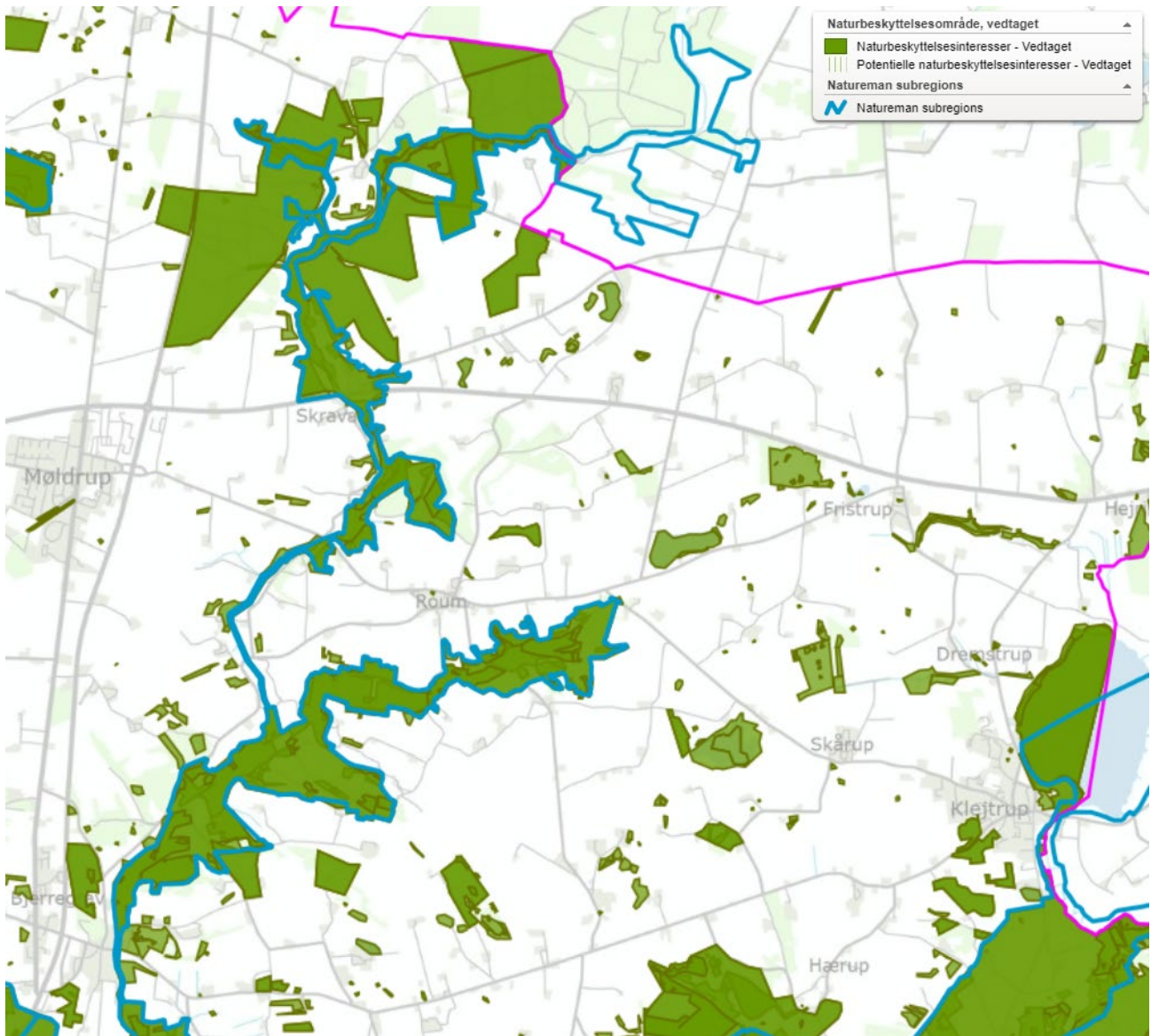
Figur 9. Kortet viser fredningens placering.

Andre forhold

Andre forhold omhandler hovedsageligt den gældende kommuneplan, som omfatter arealer med naturbeskyttelsesinteresser, uønsket skovrejsning, bevaringsværdigt landskab, værdifulde landbrugsområder samt lavbundsarealer, som alle har udpegninger inden for subregionen. Desuden er fredede fortidsminder i subregionen angivet.

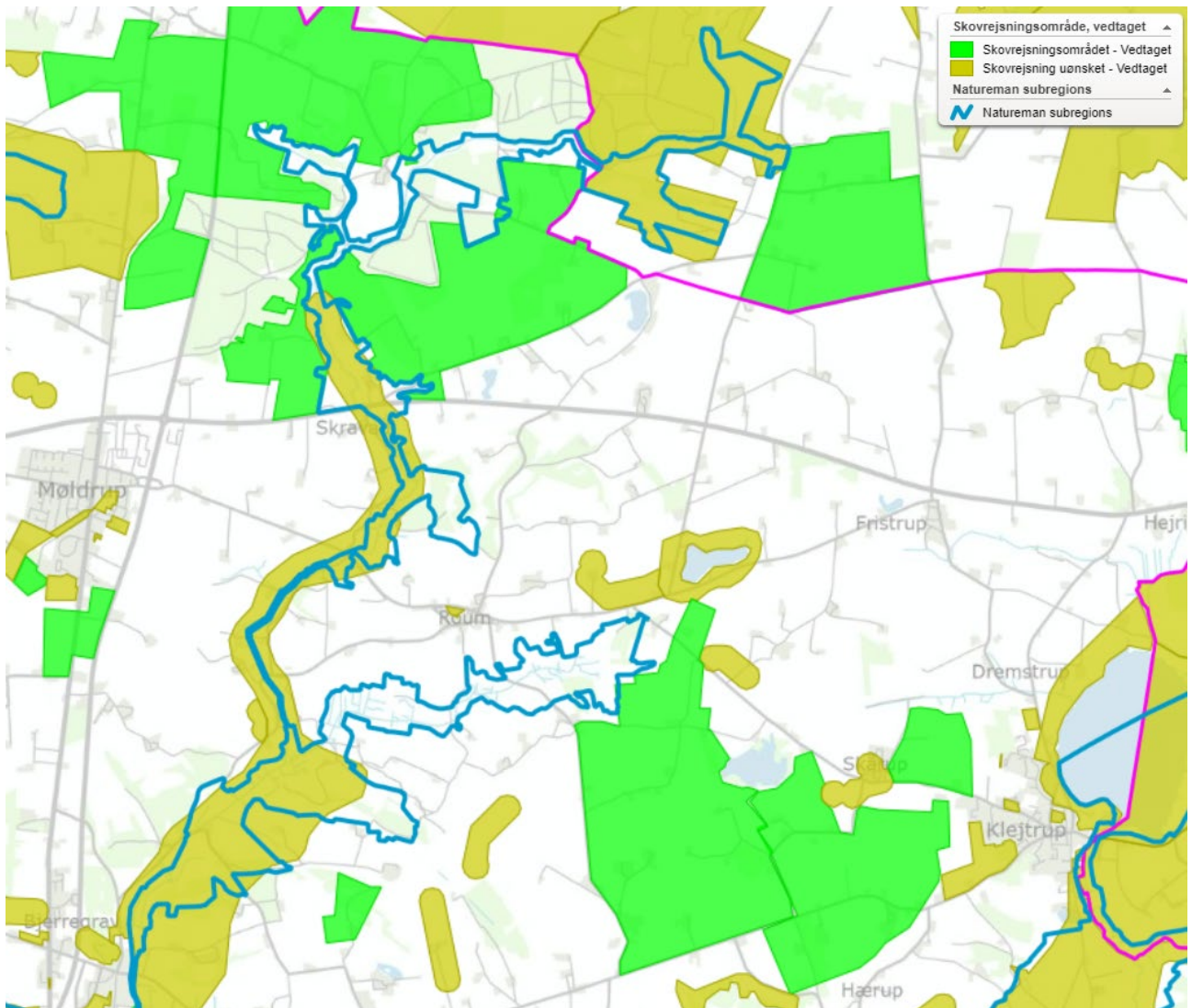
Alle arealer indenfor subregionen er udpeget som naturbeskyttelsesområde.

Det samme gælder i Mariagerfjord Kommune.

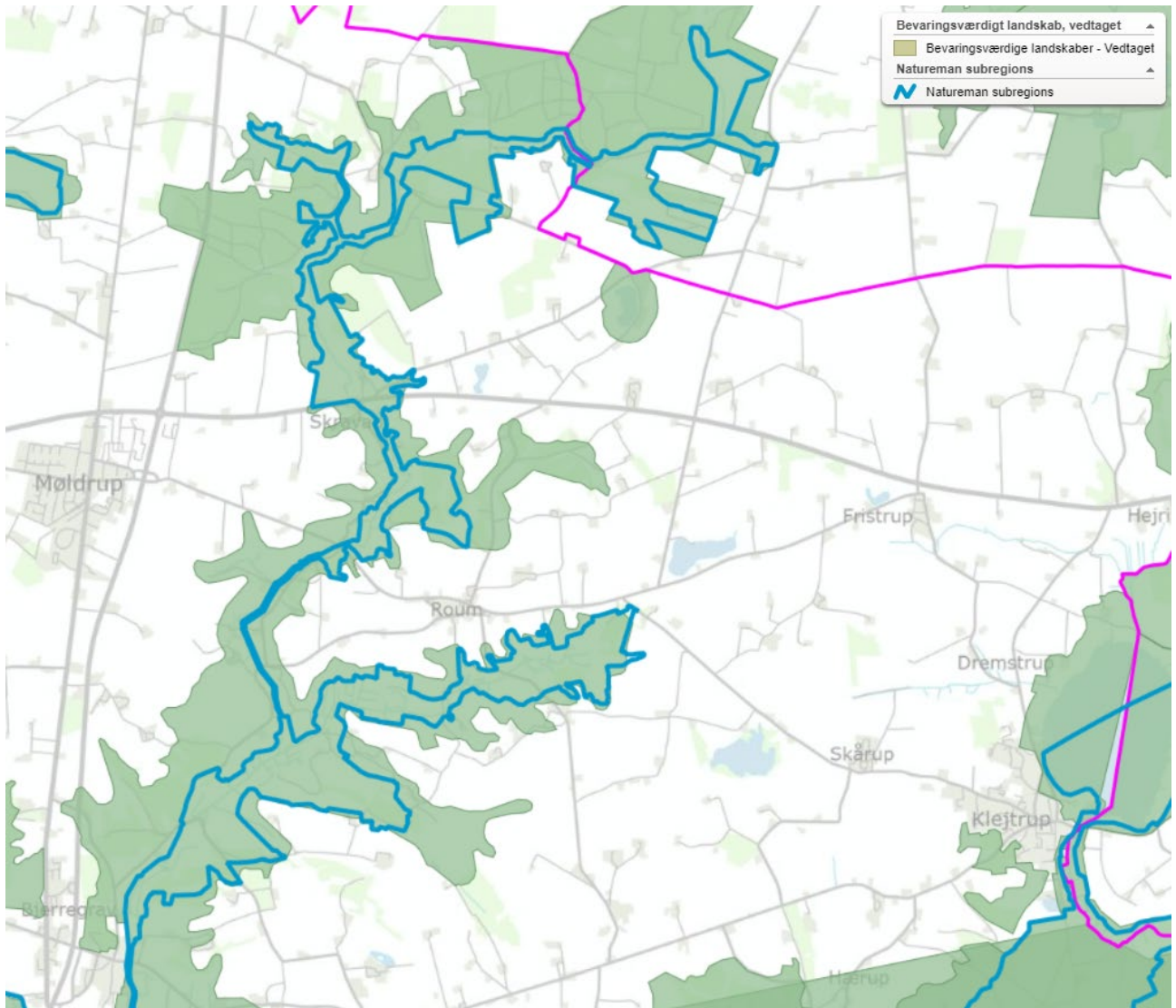
Figur 10. Arealer udpeget som naturbeskyttelsesområde i subregionen i Viborg Kommune. Kommunegrænsen er markeret med pink streg.

Skovrejsning er uønsket i subregionen syd for Skravad samt i den del af subregionen, der ligger i Mariagerfjord Kommune.

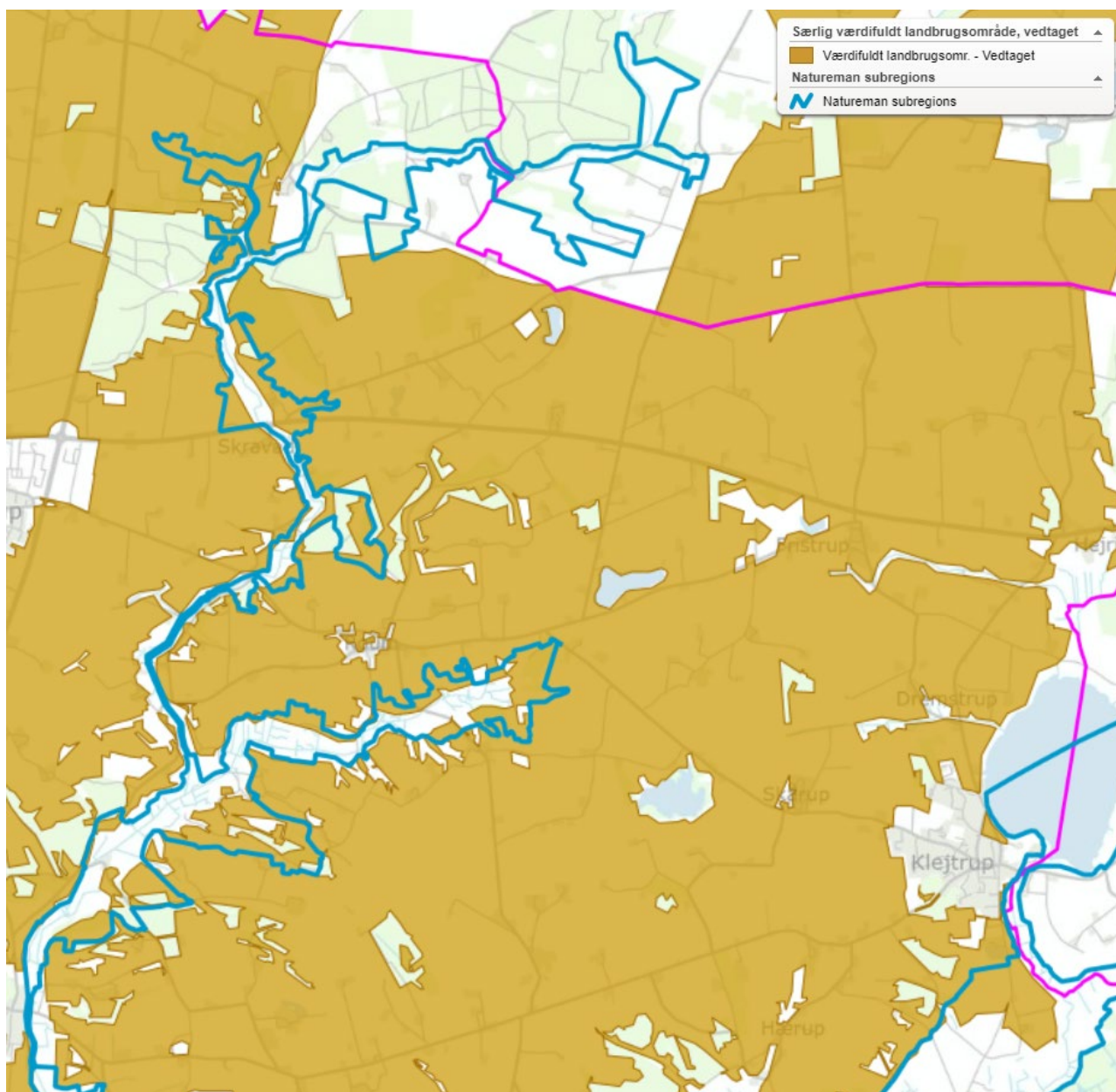
Figur 11. Arealer, hvor skovrejsning er ønsket og uønsket i subregionen. Kommunegrænsen er markeret med pink streg.

Hele subregionen er udpeget som bevaringsværdigt landskab.

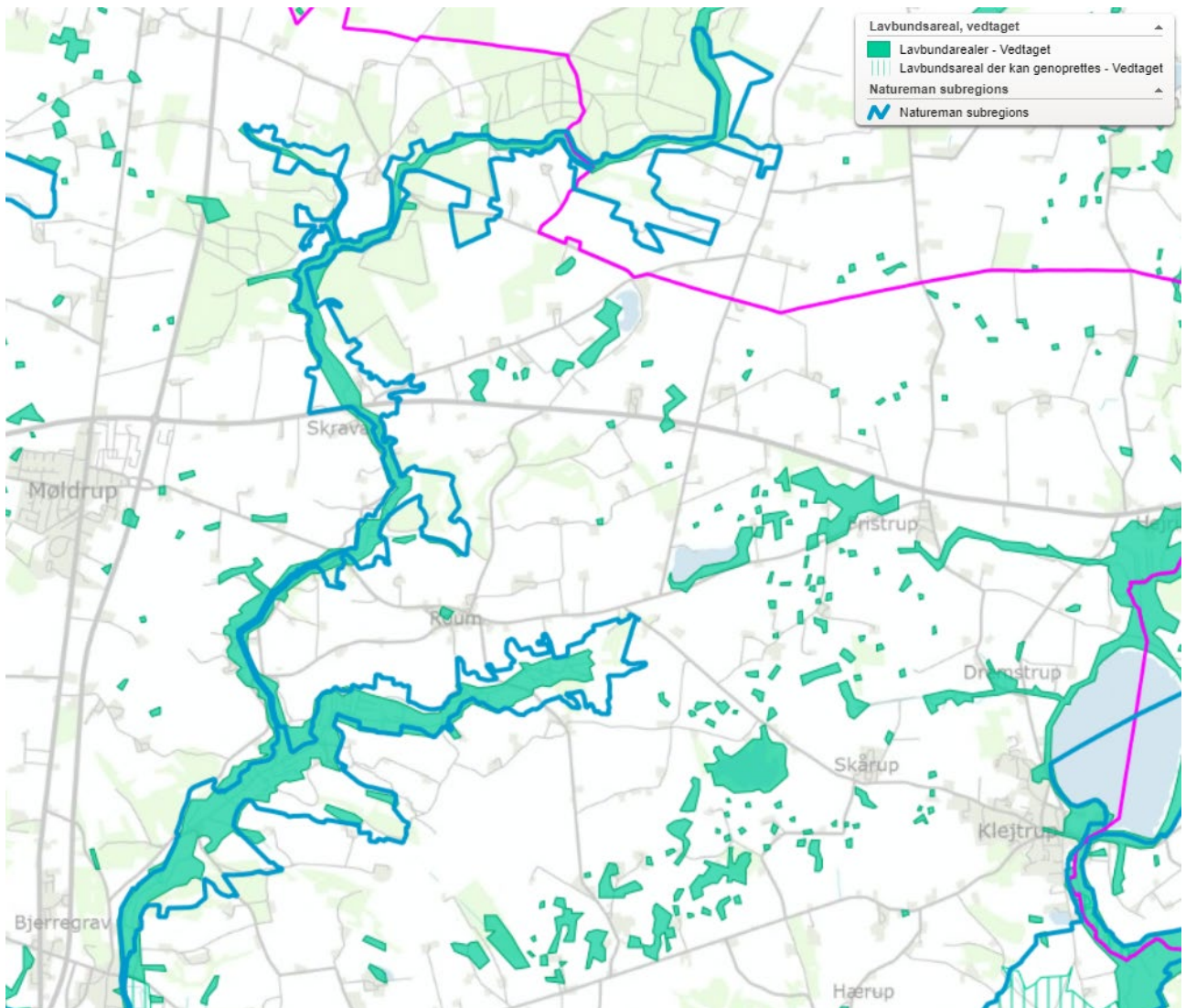

Figur 12. Bevaringsværdige landskaber i subregionen. Kommunegrænsen er markeret med pink streg.

Mindre områder ved Højgård Bæk og syd for Lund Bæks sammenløb med Skravad Bæk er udpeget som særlig værdifuldt landbrugsområde. Der er ikke jordbrugsinteresseområder i sub-regionen i Mariagerfjord Kommune.

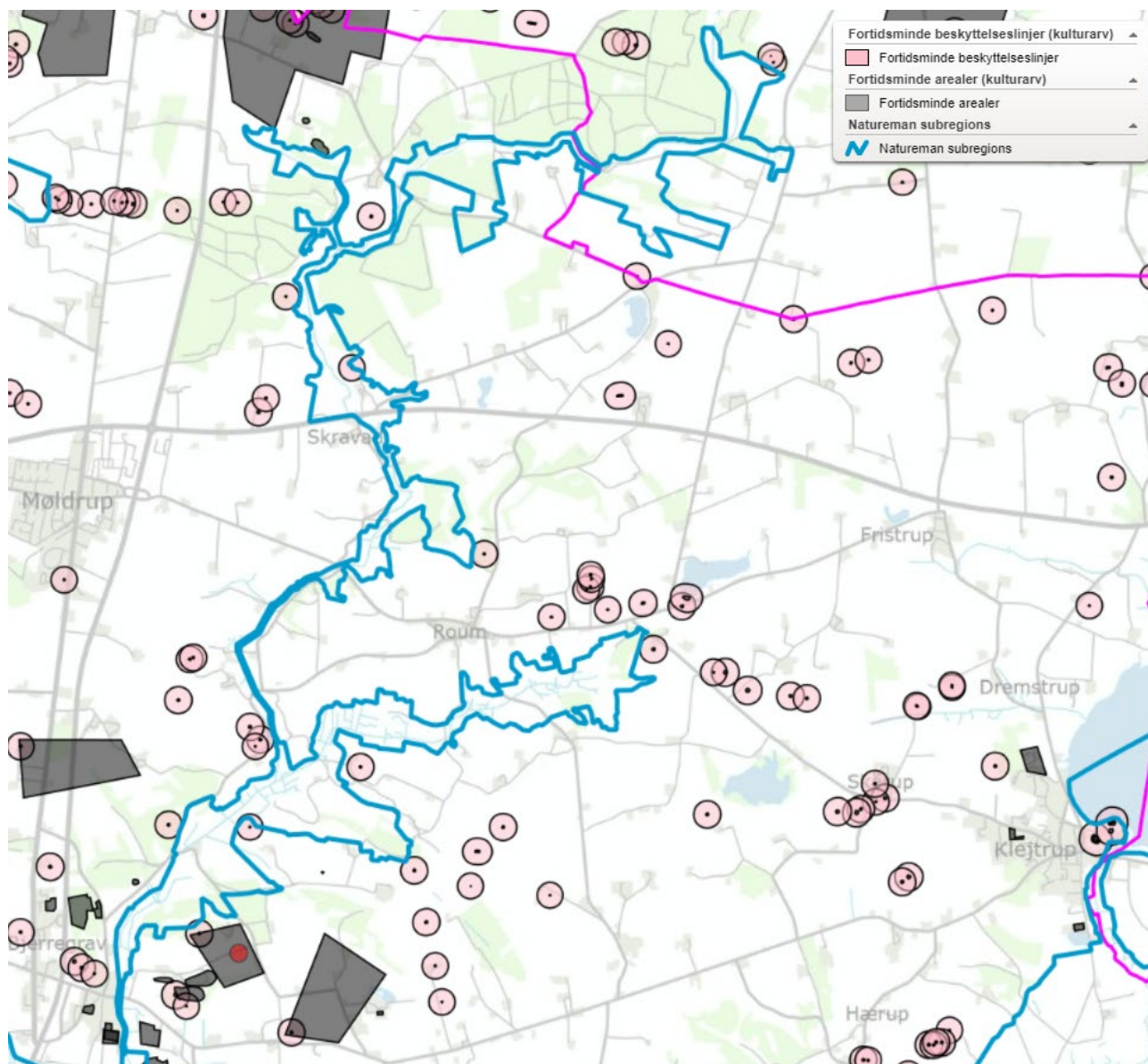

Figur 13. Særligt værdifulde landbrugsarealer i subregionen i Viborg Kommune. Kommunegrænsen er markeret med pink streg.

Figur 14. Lavbundsarealer i subregionen. Kommunegrænsen er markeret med pink streg.

Der er enkelte fredede fortidsminder, som delvist ligger indenfor subregionen.

Figur 15. Fredede fortidsminder og deres beskyttelseslinjer indenfor subregionen. Kommunegrænsen er markeret med pink streg.

Trusler mod området naturværdier

Tilgroning med højt græs og urter og begyndende opvækst af træer og buske er ifølge basisanalysen de vigtigste trusler mod området rigkær, kildevæld og hængesække. Det skyldes manglende drift, men analysen viser også at den eksisterende drift ikke alle steder er tilstrækkelig til at forhindre tilgroning i de våde partier.

Størstedelen af overdrevne plejes gennem afgræsning, og et ophør med pleje vil udgøre en trussel mod opretholdelsen af god tilstand på de arealer der har det, og hindre udviklingen mod god tilstand på de øvrige. Enkelte overdrev kan have for højt græsningstryk.

Nuværende pleje

Der ses afgræsning mange steder i subregionen, især af overdrev, men også spredt i de våde naturtyper. Der er ca. 90 ha med 5-årige miljøtilsagn til pleje af græs- og naturarealer. Arealerne ligger især i området nord for Bjerregrav samt og nord og syd for Skravad, og mange af dem sikrer afgræsning af kortlagt habitatnatur.

Der er i 2019 givet tilsagn til permanent udtagning af 15,24 ha nord for Roum i ordningen vedr. sammenhængende arealer i Natura 2000-områder.

Støttrup Bæk i Mariagerfjord Kommune henligger naturligt uden fast tilbagevendende vedligeholdelse.

Ejerstruktur

Viborg:

Der er 87 lodsejere i subregionen.

Nord for Skravad er der mange lodsejere, der kun ejer en enkelt matrikel samt et par kvægbedrifter med jord udenfor subregionen, der også ejer en enkelt matrikel indenfor. Derudover ligger der en større ejendom, hvor Skravad Mølle Dambrug tidligere lå.

Syd for Skravad ligger der adskillige kvæglandbrug udenfor subregionen med flere arealer inde i subregionen.

Mariagerfjord:

Der er 12 lodsejere i subregionen

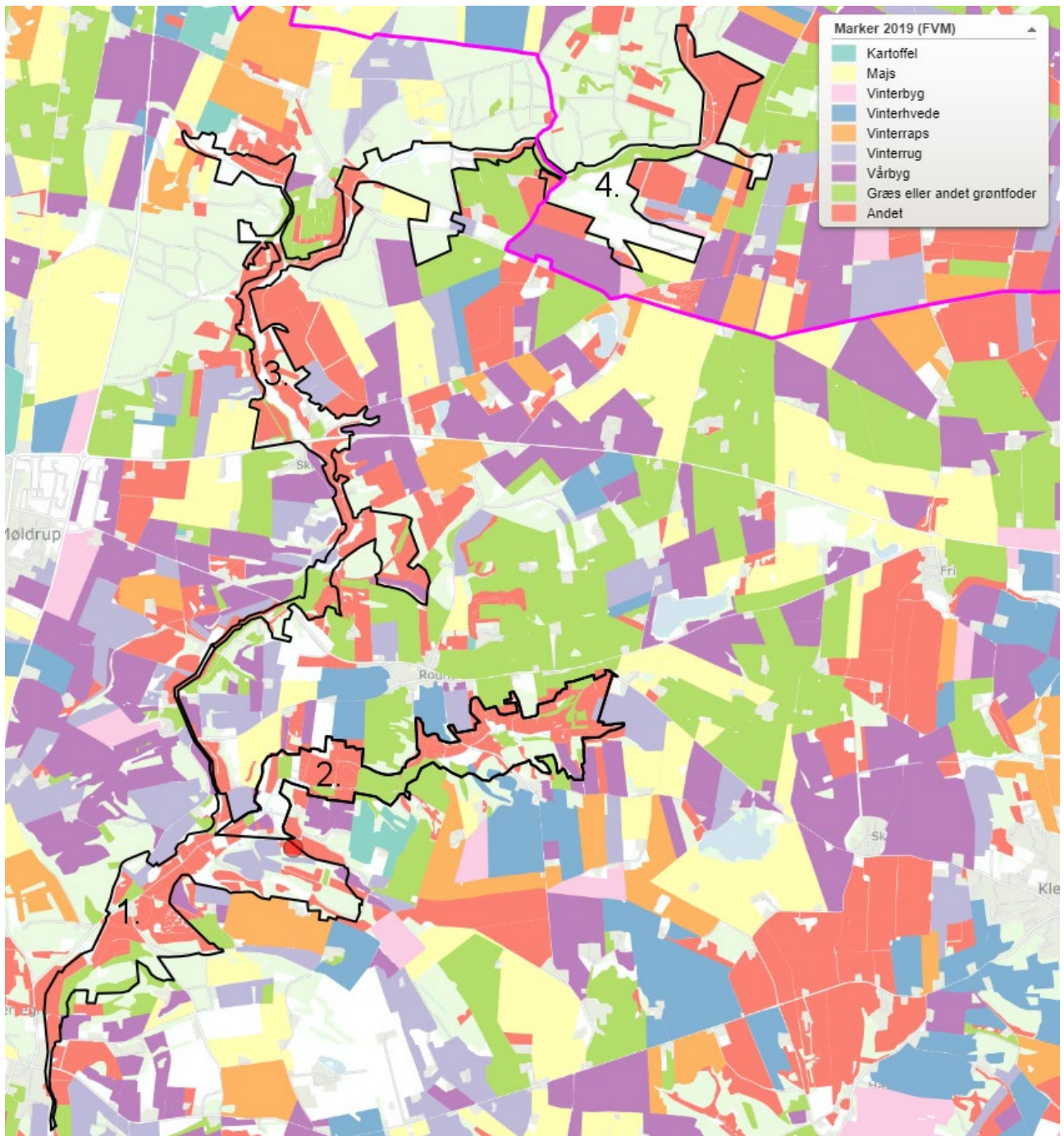

Figur 16. Ejerstruktur i den del af subregionen, der ligger i Viborg Kommune. Hver lodsejer er markeret med sin egen farve på matrikelniveau. Subregionen er afgrænset med sort, og kommunegrænsen er markeret med pink.

Drift og driftshistorie

Som det fremgår af figuren nedenfor, var meget få arealer i subregionen i 2019 i omdrift med vinterrug. De markerede røde arealer er permanent græs eller MVJ-græs eller ikke i omdrift. Arealerne umiddelbart op til den vestlige del af subregionen var i omdrift med vårbyg og vinterrug samt majs, mens der på østsiden af subregionen er flere arealer med græs, men også vinterrug og vårbyg.

Størstedelen af bedrifterne i områdets opland er kvægbedrifter med 15-150 dyreenheder, mens der også er enkelte kvæg- og svinebedrifter over 150 dyreenheder.

Figur 17. Dyrkede afgrøder i subregionen (data fra 2019) Subregionen er markeret med sort, kommunegrænsen er markeret med pink.

Overordnet vision for området

Skravad Bæk og de lavtliggende våde enge og moser med mange sammenhængende rigkær og hængesække skal fastholdes i god tilstand og udvikles ved at sikre græsning med den rette type dyr.

Områdets har mange større forekomster af overdrev som bør sammenbindes i større enheder med de våde naturtyper, der sikrer en rentabel og langsigtet drift og pleje. Der søges synergi med et igangværende vådområdeprojekt i den sydlige del af området.

Indledende overvejelser om de næste trin

Interessentundersøgelse

I den sydlige del af subregionen har Viborg Kommune lavet en forundersøgelse til et vådområdeprojekt langs Skravad Bæk. Den ejendomsræssig forundersøgelse, der er udført i maj-juni 2021, har kortlagt at lodsejerne generelt er positivt indstillet til vådområdeprojektet, især hvis der bliver mulighed for at lave jordfordeling i forbindelse med realiseringen. Det er vigtigt at følge op på de muligheder der identificeres og som kan indeholdes i NATUREMAN.

I resten af sub-regionen koncentrerer indsatsen om de arealer, hvor den botaniske forundersøgelse identificerer muligheder for udvidelse og sikring af de eksisterende små arealer med rigkær, kildevæld og overdrev, og de lodsejere der ejer arealerne.

Botanisk forundersøgelse

Der er foretaget NOVANA kortlægning af habitatnatur i subregionen i 2017.

Der er i 2021 foretaget en botanisk gennemgang af en række lokaliteter, hvor Viborg kommunes medarbejdere har identificeret muligheder for at udvide, genoprette og sikre naturtyperne rigkær, kildevæld og overdrev. Denne undersøgelse danner basis for det videre arbejde.

Den botaniske gennemgang i Mariagerfjord vil blive gennemført i 2022.

Hydrologisk forundersøgelse

Med baggrund i den botaniske forundersøgelse kan der udvælges områder til eventuel nærmere hydrologisk undersøgelse, men overordnet vurderes der ikke at være særlige problemer med afvanding i subregionen.

Relevante aktioner

A1: Forundersøgelser af udvalgte områder, interessentundersøgelser samt forberedelse af projekter og udbud

A2: Udarbejdelse af ansøgninger til sammenhængende afgræsning og facilitering af komplementære projekter

C1: Etablering af græsning

E5: Naturpleje som driftsgren